

Fra
Den norske kirkes biskoper.

Til Norges menigheter og prester.

24. febr. 1942.

Etter det grunnlag som bispestillingen har i menigheter og presteskap finner vi at det er vår plikt å meddele dere at vi har sett oss tvunget til idag å nedlegge bestyrelsen av våre embeter. De begivenheter som til sist ikke levnet oss noe valg hvis vi skulle være tro mot vår overbevisning, vil fremgå av det brev vi idag har sendt til Kirkedepartementet.

Vi hilser menigheter og prester med takk for all trofasthet som er vist mot vår norske kirke. Vær sindige og sanndrue. Bekjemp all ubesindighet, all løgn og alt hat. Vi skal bygge Norge i kjærlighet. Det samme sinn være i Eder som var i Jesus Kristus, han som sa: Ha salt i eder selv og hold fred med hverandre. Vi vil fortsatt stå sammen med dere i å be og å arbeide for Guds sak i dette vårt folk, også etter at vi - som dere nu vil erfare - ikke lenger har kunnet bli stående i våre embeter.

Vårt brev til departementet lyder slik:

"Til Kirkedepartementet.

Søndag den 1. februar skjedde det at statsmakten under protest fra kirkens ansvarsnavende tvang domprosten i Trondheim bort fra hans høymesse og satte en annen til å ta gudstjenesten. Den mann som departementet "av særlige grunner" tvang inn, sokneprest Blesing Dahle, erklærte selv å liftlig til domprosten at der ikke kunne bli noen full gudstjeneste idet det ikke ville passe med altergang. At det ikke kunne være en menighetsgudstjeneste fremgår også av avisenes skildring av hvorledes der i kirkens kor var plasert hirdens sorte banner med solkorsmerket og Nasjonal Samlings rødgule flagg. Med den vitterlige spenning som idag hersker i folket - en tilstand som departementet ved en tidligere leilighet har karakterisert som et trist faktum - er selve den ting at politiske symboler bringes inn i kirken, et brudd på den fred som skal herske under en menighetsgudstjeneste.

Domprosten bekjentgjorde da istedet sin menighetsgudstjeneste med nadverd til kl. 14. Hertil hadde han både klar rett og kirkelig plikt. Etter at presten og en god del kirkesøkende allerede var inne i kirken, og mens nye strømmet til, grep plutselig politiet inn og stengte kirkedøren, drev de kirkesøkende tilbake, ja, omgitt politikøllen ble brakt ut de helt stillfarende menighetslemmer. Det forekom likevel ingen demonstrasjoner, menigheten sang noen salmer der de stod og ble av politiet sperret i kirkeport.

I denne sak er det skjedd tre uhørte angrep i kirkens og menighets liv.

1. Statsmaktene har brutt kirkens orden og fratatt menighetens og dens prest høymessegudstjenesten. Kirkedepartementet har i et rundskriv av 2. februar uttalt at man "formentlig" har rett til dette. Ved dette uttrykk har departementet selv gitt ord for hvor tvilsom endog den formelle rett er - om den overhodet eksisterer. Men departementet har helt sett bort fra realitetene. Ikke i noe tilfelle kunne departementet uten på det groveste å bryte med kirkens orden foreta en slik prinsippavgjørelse uten å forelegge saken for biskopene på forhånd. Ennu viktigere er det at hvis Kirkedepartementet overhodet skulle tenkes å ha en formell rett til å ta fra menigheten dens gudstjeneste, så ville dette alene kunne skje ut fra klare kirkelige beveggrunner. Menighetens høymesse med tilhørende altergang er en sentral og grunnleggende del av menighetens gudstjenestelike liv. Det er ifølge grunnloven pålagt den statsleder som overhodet har noe med gudstjenesten å gjøre, at han skal bekjenne seg til vår religion og håndheve og beskytte denne. Overalt hvor staten utøver en styrende myndighet på bekjennelsens grunn, skal derfor hensynet til evangeliets forkynnelse og menighetens oppbyggelse være det avgjørende. Staten har i seg selv ingen "særlige hensyn" å gjøre gjeldende her. Hvis staten gjør dette, er grunnforholdet i vår kirkes liv sprengt.

Til dette kommer at en menighetsprest ved lov er pålagt som plikt å holde sin gudstjeneste. Denne plikt er pålagt ham for menighetens skyld. Presten er knyttet til menigheten med langt sterkere bånd enn de juridiske, nemlig med det ansvar og den samvittighetsforpliktelse som hans kallelse legger på ham. Skal han fritas eller tvinges bort fra å gjøre sin plikt, er det alene hensynet til menighetens tarv som rettmessig kan gjøres gjeldende. Prest og menighet og høymesse er ukrenkelige både i sin hellige samhörighet og i sin ved lov og grunnlov beskyttede rett.

Biskopene må konstatere at staten ved det som er skjedd i Trondheim har misbrukt sin betrodde oppgave som kirkeadministrator til å skyte hensynet til kirken til side til fordel for det departementet kaller "særlige hensyn" av statlig eller politisk natur. Derved har staten brutt sin forpliktelse overfor kirken.

2. Inntrykket herav blir uhyggelig øket ved den dramatiske måte hvorpå kirkedepartementet søker også å ødelegge den gudstjeneste for menigheten som dens prest hadde bekjentgjort til om middagen. Gjennom en partimann på stedet lar departementet politiet bli beskjedt om å forhindre domprostens gudstjeneste uten at kirkedepartementet vil meget som underretter biskop eller prest om hva det skal skje. Disse får oppleve at den menighet som tilhører til kirke, plutselig

blir gått løs på av en stor politistyrke. De som søker Guds hus blir jaget vekk av bevepnet statsmakt.

3. Det aller ytterste blir nådd når kirken så opplever at Kirkedepartementet så langt fra å tale politiet til rette, legger skylden på den forrettende prest og uten videre avsetter domprost Fjellbu fra hans embete. Han har lovens klare ord på sin side. Over hans prestetjeneste kan der ikke kastes skygge av stenk. Han har sin menighets og sine overordnede fulle aktelse og tillit, også i sin egenskap av biskopens stedfortreder.

Etter å ha fått saken fullt opplyst velger Kirkedepartementet i stedet for å verge kirkens og menighetens rett til å øve sin gudsdyrkelse, brutalt å la dens prest avsette som har gjort sin kirkelige plikt.

Den norske kirkes biskoper ville være utro mot sitt kall om de fortsatte å medvirke i en administrasjon som på denne vis uten spor av kirkelig grunn krenker menigheten og endog legger urett til vold. Derfor melder jeg herved at jeg nedlegger bestyrelsen av mitt embete. Det vil si: hva staten har overdratt meg, leverer jeg fra meg. Den åndelige gjerning og myndighet som er gitt meg ved ordinasjonen ved Herrens alter, er fremdeles min med Gud og med rette. Å være ordets forkynner, menighetens tilsynsmann og prestenes sjelesørger er og blir mitt kall. Jeg vil fremtidig røkte dette så langt som det er mulig for en ikke-embetsmann. Men å fortsette det administrative samvirke med en stat som øver vold mot kirken, ville være å svikte det aller helligste.

Med Luther har vi forsøkt å være tjenestlig lojale mot øvrigheten så langt Guds ord og bud tillot det. Men som det kom for Luther, så kommer det også for oss det øyeblikk da vi må følge vår overbevisning og hevde kirkens rett mot statens urett. Statsformer kan veksle, men med sin kirkefader vet kirken at imot det som Luther kaller tyranniet står Gud selv i sitt ord og med sin Ånds makt. Ve oss om vi ikke her adlød Gud mer enn mennesker."

Eivind Berggrav (s.) J. Støren (s.) J. Maroni (s.)
Andreas Flaisholz (s.) Gabriel Lingstad (s.) Henrik Hille (s.)
Wollert Krohn-Hansen (s.)